U-kirjelmä 57/2023 vp.
ympäristöoikeuden asiantuntija Janni Saari-Kontkanen
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
23.10.2023

Asia: Kommenttipyyntö valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maaperän seurannasta ja kestokyvystä (maaperän seurantaa koskeva laki)

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa seuraavaa:

Suomella on hyvät perinteet asian edistämisessä: Suomi tuki viimeksikin 2000-luvun alussa Komission esitystä maaperää koskevaksi direktiiviksi. Tämän säätelyn suhteen EU on kehittynyt myönteisempään suuntaan. Maaperän suojelussa on kuitenkin olemassa olevia puutteita etenkin EU-tasolla ja ehdotetulla direktiivillä niihin puutteisiin pyritään puuttumaan.

Direktiiviehdotuksen ja maaperästrategian taustalla olevat tavoitteet ovat erityisen tärkeitä. Ehdotamme Suomen kantaa muutettavan siten, että se on oikeasuhtainen maaperästategian ja direktiivin tavoitteiden kanssa. EU:n laajuiset vähimmäissäännökset ovat tarpeellisia maaperän suojelemiseksi, koska monessa jäsenmaassa kehitys ei ole muuten riittävää.

Maaperädirektiivin tavoitteet

Maaperän suojeluun liittyvä EU-lainsäädäntö on edelleen puutteellista, eikä se vastaa nykypäivänä ihmiskunnan kohtaamia ongelmia, kuten ilmastonmuutosta. Maaperädirektiivin juuret ovat Euroopan komission julkaisemassa maaperästrategiassa (KOM(2021) 699 lopullinen, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Vuoteen 2030 ulottuva EU:n maaperästrategia Terveestä maaperästä hyötyä ihmisille, elintarvikkeille, luonnolle ja ilmastolle), jolla pyritään turvaamaan terve maaperä korvaamattomana luonnonvarana, joka mahdollistaa ihmiselämän kannalta välttämättömän perustan kuten ruuan tuotannon, puhtaat vesivarat, sekä ilmastonmuutoksen ja sen vaikutusten hillitsemisen.[1]

Arvioiden mukaan 60-70 % EU:n maaperästä on tällä hetkellä huonossa kunnossa, mikä on omiaan vaarantamaan esimerkiksi ruokatuotannon. EU pyrkii parantamaan maaperän tilaa ehdotetulla maaperädirektiivillä, jolla pyritään luomaan puitteita, joilla tavoitellaan terveitä maaperiä vuoteen 2050 mennessä. Eurooppalaisten ympäristöjärjestöjen tavoitteena on maan käyttöönoton nettonollataso vuoteen 2050 mennessä.

[1] KOM(2021) 699 lopullinen, s. 6-14; COM(2023) 416 final, s. 1-3.

Muutosehdotukset maaperädirektiiviin ja valtioneuvoston kantaan

Terveiden maaperien saavuttaminen vaatii kunnianhimoa koko EU:lta ja sen jäsenvaltioilta. Jotta terveet maaperät voidaan saavuttaa, tulee direktiiviin myös suhtautua tietyllä vakavuudella.

Tämän hetkisestä direktiivistä tulee selkeästi ilmi tiedonkeruu, eikä varsinaisia konkreettisia toimia tai velvoitteita ole asetettu. Tavoitteeseen pääsemiseksi, tulisi direktiivissä asettaa välitavoitteet vuosille 2030 ja 2040. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi maaperän biodiversiteetin ennallistaminen, maaperän kerrostumien pakkautumisen vähentäminen, humusaineiden pitoisuuksien kasvattaminen maaperässä maatalousmailla, eroosion pysäyttäminen maa-alueilla, joissa riski eroosiosta on kestämätön, torjunta-aineiden vähentäminen maaperästä tai maan käyttöönoton nettonollataso vuoteen 2050 mennessä. Lisäksi tärkeää olisi jonkinlaisten toimenpiteiden asettaminen, mikäli tiedonkeruu ei jollakin jäsenvaltiolla syystä tai toisesta onnistu. Direktiiviehdotuksen taustoissa on todettu, että maaperän seurannasta on tärkeää säätää lain tasolla. Siihen vedoten ei voida pitää riittävänä asettaa seuranta ja tiedonantovelvoitetta ilman varsinaisia sanktioita.

Valtioneuvoston kannassa suhtaudutaan huolestuttavan varauksellisesti esimerkiksi yleiseurooppalaisiin indikaattoreihin ja raja-arvoihin. Valtioneuvoston kannan mukaan kaikissa indikaattoreissa ja raja-arvoissa tulisi ottaa huomioon paikalliset olosuhteet. Tämä voi olla kuitenkin hyvin haastavaa ja kallista, jonka lisäksi monet raja-arvot päätyisivät olemaan samoja. Sen sijaan jäsenvaltioille voi jättää liikkumavaraa liitteen I A osan indikaattoreille ja raja-arvoille, mikäli ne haluavat niitä tiukentaa. Lisäksi luonnonsuojeluliitto haluaa huomauttaa, että direktiivissä on jätetty paljon kansallista liikkumavaraa jäsenvaltioille keinojen toteuttamiseksi, koska tarkoituksena on luoda puitteet, joita noudattamalla jäsenvaltiot määrittävät itse keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Siten direktiivin tavoitteisiin nähden direktiivissä asetettuja velvoitteita ja yleiseurooppalaisia indikaattoreita on hyvin vähän.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että yleiseurooppalaisilla indikaattoreilla ja raja-arvoilla on tärkeä merkitys laintavoitteiden näkökulmasta. Lisäksi direktiivin taustaselvityksissä tuodaan ilmi, että koska jäsenvaltioissa ei ole ollut yhteneväistä käytäntöä tiettyjä maaperän tilaa kuvaavien tekijöiden osalta, se on johtanut taloudellisten toimijoiden toimintakentän eriarvoistumiseen.[2] Ilman EU:n asettamaa vähimmäiskehikkoa idässä ja etelässä, missä eniten on tarvetta, ei oikeasti tapahdu merkittävää parannusta. Suomen tasolla ehdotettu direktiivi ei aiheuttaisi juurikaan muutoksia.

Luonnonsuojeluliitto huomauttaa, että mikäli epäillään pilaantumista tapahtuneen, tulee huomioida maaperädirektiivin mukaisten raja-arvojen lisäksi myös muu EU-lainsäädäntö ja sen nojalla asetetut ympäristönlaatunormit, jotka koskevat esimerkiksi pinta- ja pohjavesiä.

Lisäksi maaperädirektiivin tulisi sisältää mekanismi, jonka avulla jäsenvaltiot voivat asettaa kriteereitä maaperän terveyden seurantaan ensimmäisen tiedonkeruu kierroksen jälkeen, jotta voidaan turvata tavoitteiden toteutuminen paikalliset olosuhteet huomioiden.

Valtioneuvoston kannassa on suhtauduttu varauksellisesti myös maaperädirektiivin vaatimiin resursseihin. Tämä huomioiden maaperädirektiivin tulisi sisällyttää saastuttaja maksaa -periaate. Näin voidaan varmistaa, että toimijat, joiden toiminnan harjoittamiseen sisältyy riski maaperän

[2] SWD(2023) 417 final, s. 5.

pilaamisesta, osallistuvat maaperän arvioinnista ja ennallistamisesta aiheutuviin kustannuksiin eivätkä kustannukset tule täysin veronmaksajien harteille. Lisäksi toimijat tulisi velvoittaa maksamaan pilaantuneen tai huonon maaperän ennallistamisesta aiheutuneet kustannukset huolimatta siitä, että oliko toiminnalla lupa vai ei. Tämä edesauttaisi direktiiviehdotuksen taustalla olevaa tavoitetta siitä, että maaperän suojelusta, kestävästä käytöstä ja ennallistamisesta tulisi normi.[3]

Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä artikloiden 10 ja 11 selkeyttämistä sitovien velvoitteiden osalta, joita Suomen luonnonsuojeluliitto kannattaa. Luonnonsuojeluliitto kuitenkin painottaa, että artikloiden 10 ja 11 mukaisilla periaatteilla tulee olla vaikutusta kaavoitukseen, maankäyttöön ja metsäpolitiikkaan, jotta tavoite koko EU:n laajuisesta terveestä maaperästä voidaan saavuttaa. Tavoitteeseen terveestä maaperästä päästään tehokkaasti vain vaikuttamalla jatkossa valtion ja kuntien maankäytönsuunnitteluun. Pelkkä seuranta ja pilaantuneiden alueiden puhdistaminen eivät ole riittäviä keinoja tavoitteeseen pääsemiseksi. Terve maaperä on keskeinen osa luonnon monimuotoisuutta ja hiilitaloutta.

Lisätietoja:

ympäristöoikeuden asiantuntija Janni Saari-Kontkanen, puh. 044 493 8719, janni.saari-kontkanen@sll.fi

[3] COM(2023) 416 final, s. 3.